

ЮРИЙ КУЗЬМІН

ДИМ ВОЄВОДИ МІХАЛА

ІСТОРИКО-
КРАЄЗНАВЧИЙ
НАРИС

Після смерті серадзького воєводи Тучин успадкував його найстарший син Юзеф. Втягнутий, як і його брати, в боротьбу за незалежність Польщі, він у 1812 р. був вивезений до Росії, де наступного року помер. Відтак все майно перейшло до єдиного сина Юзефа Валевського Міхала (помер бл. 1869 р.), одруженого спочатку з Октавією Ленкевич з Гощі, а після розлучення з нею — з княгинєю Амелією Четвертинською. Від шлюбу з останньою у Міхала було двоє синів — нежонатий Юзеф і Міхал, який взяв у дружини Н. Собіщанську. Щодо дочок, то це незамужня Ядвіга і Леопольдіна, дружина Н. Пшесмицького.

Останнім нащадком серадзького воєводи Міхала Валевського був син Міхала-молодшого і Н. Собіщанської Артур, а останніми володарями дуже урізаного тучинського маєтку — батько Артура Міхал і дядько Юзеф (помер після Другої світової війни).

«Полякам не продавати!»

У 1890 р. не найліпшим чином керований Тучин виставили на аукціон. Оскільки в ті часи в західних губерніях Росії поляки не мали права на придбання земельних маєтків, тучинське обійстя купив якийсь росіянин. Відтак нові власники швидко змінювали один одного. І це тривало доти, доки маєтність не придбав князь Трубецької, котрий осів у Тучині надовго. Він же побудував там новий, нестильний палац з червоної цегли. Зазначена споруда простояла до 1915 р. і була зруйнована під час воєнних дій.

Але і князь Трубецької не лишився на Волині назавжди. В 1910 р. він продав колишнє майно Валевських зрусифікованій польській родині Отвіновських чи Отфінновських. Останньою володаркою маєтності Тучин, що у міжвоєнний період охоплювала тільки 2200 га, була Ольга Отвіновська. Ця жінка мешкала тут до 1939 р.

Дещо про резиденції

Окрім усього іншого, представники древнього роду князів Пуцятів, котрі увійшли в історію краю як найдавніші володарі Тучина, зберегли про себе пам'ять ще й тим, що звели за Горинню оборонний замок. У 1648 і 1649 рр. згадану фортифікаційну споруду двічі захоплювали і руйнували козаки. Паралельно вони пускали з димом і власне містечко.

Якихось конкретних історичних даних щодо того, чи замок цей відбудували і чи існував він ще у 1708 р., за Цетнерів, коли знову згоріли всі будинки і костюол, немає. Невідомо також і те, який вигляд мала зазначена фортеця Пуцятів. Виявлені з-під її руїн наприкінці XVIII ст. предмети свідчили про заможність володарів та їх високий культурний рівень. До таких речей належала, зокрема, срібна старосвітська таця дуже майстерної роботи. Піднос цей був таким гарним, що його вирішили піднести як цінний шлюбний презент Терезі Валевській, котра якраз виходила заміж за Адама Бежинського.

Після останньої пожежі замок (якщо він ще існував) уже не відбудовували. Натомість Даниловичі звели на протилежному березі Горині великий модриновий маєток, який у хорошому стані зберігся до кінця XVIII ст.

Коли у Тучині осів Міхал Валевський, резиденція Даниловичів видалась йому надто скромною. Тому невдовзі було задумано будівництво нової. Зразком для лісового прихистку міг слугувати дуже розкішний маєток у Валевичах (Валевицях), родовому гнізді фамілії, чи кілька інших волинських палаців того ж типу. Розробку проекту і керівництво роботами серадзький воєвода доручив модному в окрузі архітектору Фалендину Мерку. Втім, мода — поняття відносне. Адже, згідно свідчень сучасників, даного майстра донедавна ще ніхто не знав. Про це говорить хоча б те, що його ім'я дійшло до нас перекрученим і непевним. Щодо прізвища, то воно не викликає сумнівів.

З архітектором Мерком співпрацював штукатур Пробст «з підмайстрів», який трудився також у Львові. Про рівень цього фахівця свідчить такий факт. Один із архітектурних малюнків, що стосувався львівського кафедрального собору святого Юра, був підписаний "підмайстром" Пробстом.

Стінний живопис у палаці виконував учень Юзефа Маньковського Бурдлевич (?). В процесі будівництва найняли також набагато ціннішого за Мерка майстра Юстицького.

Зводився тучинський палац упродовж восьми літ, з 1790 по 1798 р.

... Словом, споруда пізнього класицизму

Повністю неушкодженим палац проіснував недовго, трохи більше півстоліття, позаяк у 1850 р. згорів його головний корпус. Загальний вигляд цієї резиденції у формі напіввідкритої чаші можна уявити, тільки опираючись на дві гравюри більш-менш тієї самої пори, тобто 60-х чи 70-х рр. XIX ст. Одна з гравюр — літографічний малюнок Наполеона Орди, який доніс до нас також зображення рясниківського палацу дворян Лажнінських. Автор іншої літографії — Генрик Пеєр, відомий ще й тим, що лишив нащадкам і таким чином увіковічнив зображення загального вигляду палацу в Бочаниці, спорудженого Граціаном Ленкевичем-Іпохорським, та навколишнього ландшафту.

Обидві літографії зображають тучинську резиденцію Валевських з боку в'їзду уже після пожежі з майже однаковим охопленням.

На фото: садиба Валевських з боку в'їзду. Малюнок Наполеона Орди.

(Продовження. Поч. в №№ 22 - 23, 24 - 25).

М
Й
Т
1
Т
Л
Н
Д
Х
П
Н
Т
Ц
В
К
Е
Н
Л